

Ընթերցողները կը գտնեն «Մուրճ»-ի ներկայ համարում Զեխովի խոշոր գրական արժանիքի մասին Ն. Աղբալեանի յօդուածը: Այստեղ մենք կանգ կ'առնենք նրա կեանքի մի հետաքրքիր փաստի վրայ, որ դեռ շարունակում է աղմուկ հանել ողու մամուլի մէջ:

Մի քանի տարի առաջ Զեխովն իր բոլոր գրուած և գրուելիք երկերի հրատարակութեան իրաւունքը ծախել է հրատարակիչ Մարկսին 75 հազար ռուբլով: Փորձը ցոյց է տուել, որ խեղճ հեղինակը միամտօրէն սխալուել է, և հրատարակիչը մեծապէս շահուել է՝ հաւանականաբար մի քանի անգամ 75 հազար ռուբլիներ ստանալով Զեխովի երկերից:

Ահա այս փաստն է, որ Զեխովի մահից յետոյ աղմուկ հանեց մամուլի մէջ: Պատմում են, որ ինքը Զեխովը միշտ սաստիկ դառնացել է իր երկրի այս վաճառքի մասին խօսելիս և վշտով ասել է յաճախ, թէ ինքը ծախուած է, ստրկացած է Մարկսի ձեռքում: Մարկսը փորձեց արդարանալ՝ ինչպէս կարող էր: Նա դրա համար որոշ իրաւաբանական հիմունքներ ունէր, ազատ էամքով առուծախսի հիմունքներ: Սակայն հասարակական խղճի դատաստանի առաջ նա երբէք արդարանալ չի կարող: Ամենատարրական արդարութեան զգացմունքը պահանջում էր, որ այդ ճարպիկ հրատարակիչը վերստին յիշէր հիւանդ գրողին, որի ցաւատանջ մտքերի արիւնոտ արցունքով հարշատութիւն էր դիզում: Նա պարտական էր ինքնաբերաբար պատուել այդ խայտառակ պայմանագիրը, որ հեղինակի միամտութիւնը դրել էր նրա ձեռքում, ինչպէս որ վարուել էր մի օր Զոլայի հրատարակիչը: Մարկսը այդ չարեց, նա գերադասեց հեշտ հարստութիւնը բարոյական մի գրաւիչ, մի համակրելի ակտից, մի գեղեցիկ ժեստից. այժմ անօգուտ է արդարանալ. հիւանդ, հիւծուած Զեխովի ուրուականը նրա հարստութեան կողքին ցցուած կը մնայ:

Ա. Ա.

— Յուլիսի 5 մինչև 7 կովկասեան զինուորական նահանգական դատարանում դոնփակ նոյն դատարանի նախագահ գեներալ Կ. Կ. Մակեդոնսկու նախագահութեամբ պատերազմական ժամանակի օրէնքներով քննուած էր թիւրքահպատակ Կարապետ Պօղոսեանի, Վաղարշապատ գիւղի բնակիչ Յովհաննէս Բալօեանի և էջմիածնի գաւառի Սաչու գիւղի բնակիչ Թորոս Դաւթեանի գործը, որոնք մեղադրուած էին Վաղարշապատ գիւղի բնակիչ Սարգիս Փոթօեանի սպանութեան համար: Մեղա-

դրրում էր կովկասեան զինուորական նահանգական դատարանի դատախազը: Մեղադրեալներին պաշտպանում էին երգուեալ հաւատարմատար Տիգրան Յովհաննիսեան և զինուորական փաստաբան կապիտան Իգմայլով: Դատավճիռը դռնըաց յայտարարուեց: Կովկասեան զինուորական նահանգական դատարանը բոլոր մեղադրեալներին անպարտ ճանաչեց և արդարացրեց:

— Յուլիսի 4-ին Հաջիբէնդ աւանում երեկոյեան ժամ 7-ին, ինչպէս հաղորդեցին հեռագրերը, սպանուած է Գանձակի նահանգի փոխ-նահանգապետ Անդրէ և հետեալ հանգամանքներում, որ առաջ ենք բերում՝ քաղելով տեղական լրագրներից.

«Յուլիսի 4-ին երեկոյեան ժամը 6 և 45 ըոպէին, Ֆորերի հիւրանոցի մօտ թեք խճուղու վրայ ատրճանակի հարուածներով սպանուեց նահանգապետի օգնական Անդրէկը: Մահը վայրկենական էր առատ արիւնհոսութեան պատճառով, որն առաջացել էր ձախ անրակի տակի զարկերակի պատռուելուց և ներքին նախաանրակի փշրուելուց: Հանգուցեալը վերադառնում էր Ներքին-Հաջիբէնդից՝ առանց ուղեկից ծառայի: Դժբախտութիւնը պատահեց հանդիպած պաշտօնեաների հետ ունեցած խօսակցութիւնից 2 ըոպէ յետոյ: Զարագործը 6 հարուած տուեց թիկունքին և թեք ճանապարհով անյայտացաւ անտառում»: Այդ առիթով „Нов. Об.“ լրագիրն ասում է, որ սպանութիւնից անմիջապէս յետոյ տեղական պրիստաւը ոստիկանութեան և ստրաժնիկների խմբով ընկել է սպանողի ետեւից: Թէև նա դեռ ձերբակալուած չէ, բայց անունն արդէն յայտնի է»:

— Յունիսի 19-ին առաւօտեան վաղ Կազանի կանանց մեհաստանի մայրապետ Տատիանան անցնելով մայր տաճարի մօտով լսեց տաճարի ներքնայարկից օգնութեան կոչող թոյլ աղաղակներ: Նա իսկոյն ձայն տուեց դռնապաններին: Երևաց, որ ներքնայարկից դոչում էր պահապան Զախարովը: Ներքնայարկի դուռը փակած էր, դրսից սողնակի մէջ մի ձեռնափայտ խոթած լինելով: Բաց արին, ազատեցին Զախարովին, որը պատմեց, թէ գիշերը պահապանութիւն արած ժամանակը եկեղեցու սանդուղների վրայ նկատեց 4 երիտասարդ. դիմելով նրանց՝ բղաւեց. «Ո՞վ էք», բայց չարագործները մօտ վազեցին, բռնեցին իրան, բերանը փակեցին և ներքնայարկը նետեցին՝ սպառնալով ատրճանակով և դանակով: Որովհետեւ եկեղեցու շրջակայքի քննութիւնը ցոյց տուեց, որ իսկապէս չարագործներ եղել են, դրա համար իսկոյն իմաց տրուեց ոստիկանութեան, որ եկաւ քննիչի և պրովոկորրի հետ:

միասին՝ Երևաց, որ եկեղեցին կողոպտուած է: Չարագործները տարել են տեղական սրբութիւնը—Կազանի Աստուածամօր հրաշագործ պատկերը և Փրկչի պատկերը: Այդ երկու պատկերն էլ զարդարուած են թանգագին քարերով ու ոսկով՝ մօտ 100,000 ռ. արժէքով: Երևաց, որ կոտորել են 2 մոմատուփեր և տարել մէջը եղած մօտ 300 ըուբլի գումարը: Եկեղեցու բակի և շրջակայ տների քննութիւնը ցոյց տուեց, որ չարագործները մտել և դուրս են եկել եկեղեցու ցանկապատով: Նրանք Պոպրիադուխինի տան պարտէզումն են եղել. այդ տան ականջիայի թփի վրայ գտնուել է Աստուածամօր պատկերի կարմիր ժապաւէնի 2 կտորը, նոյն տեղում գետնի վրայ գտել են նոյն պատկերի 10 մարգարիտները և ոսկէ զարդերից մի կտոր—մի փոքրիկ սիրտ: Ոստիկանութիւնը եռանդով որոնում է այդ սրբապղծութեան հեղինակներին: Բռնուած են կասկածուած մի քանի անձեր: Պահապան Չախարովը ճանաչել է նրանցից երկուսին: Բայց, ինչպէս այդ երկուսը, այնպէս էլ միւս բոլոր ձեռքակալուածները հաստատում են, որ իրանք քաղաքից բացակայ են եղել:

—Ինչպէս հաղորդում է տեղական «Кав.» լրագիրը, յուլիսի 10-ին գիշերուայ ժամը 2-ին Երևանի նահ. Սուրմալու գաւառի Իգդիր աւանում սպանուած է գաւառապետ Բոգոսլյանսկիյ:

—Ռուսաց հեռագրական գործակալութիւնը Պետերբուրգից հաղորդեց տեղական լրագրերին, որ յուլիսի 15-ին առաւօտեան մօտ 10 ժամին դէպի բալտիական վոլգալը տանող ճանապարհի վրայ վարչաւեան երկաթուղիական կայարանի մօտ սպանուեց ներքին գործերի մինիստր Վ. Կ. Պլեվէ: Կառքի տակ ուռմբ էր գցուած: Մինիստրը և կառապանը սպանուած են:

Մայրաքաղաքի լրագիրները հաղորդում են ներքին գործերի մինիստրի սպանութեան հետեւալ մանրամասնութիւնները.

«Յուլիսի 15-ի առաւօտեան 9 ժամ 50 ըոպլէին, ասում է Պ. Բ.» լրագիրը, անյայտ չարագործի ձեռքով սպանուեց ներքին գործերի մինիստր ստատս-սեկրետար Վ. Կ. Պլեվէ: Մինիստրը կառքով գնում էր բալտեան երկաթուղու կայարանը Կրասնօիէ-Սելօ մեկնելու համար: Երբ նրա կառքը հաւասարուեց «Վարչաւա» հիւրանոցի մուտքին, որ գտնուում է Իզմայիլեան վոդոցի և Օբվոդնիչ ջրանցքի անկիւնում, հիւրանոցի դռնից դուրս թռաւ մի երիտասարդ 23—24 տարեկան, երկաթուղային գործակալի գլխարկով. նրա ձեռքում կար մի ուռմբ, որ դրան մօտ նստած առևտուր անող կինն ընդունել էր կաղամբի գլխի տեղ: Արագ վազելով դէպի կառքը՝ նա ուռմբը նետեց կառքի տակը: Որոտաց խլացուցիչ պայթիւնը, որից հիւ-

րանոցի 5-յարկանի տան բոլոր պատուհանների ապակիները փշուր-փշուր եղան թէ փողոցի կողմում և թէ Օբվոդնեիյ ջրանցքի ափի կողմում. վարչաւեան կայարանի դերարկադերի հսկայական պատուհանի ապակիներն էլ փշրուեցին: Պրոսպեկտի վրայ գտնուած ոստիկանութիւնը և ժողովուրդը թափուեցին պայթիւնի տեղը և սալայատակի վրայ մինիստրին գտան արդէն մեռած, ջախջախուած գանգով ու ծնօտով, ծակոտուած կրծքով, պատռոտուած շրջագցեստով: Նա կիսապառկած վիճակի մէջ էր. թաթախուած իր արեան մէջ, սալայատակի վրայ, շրջապատուած կառքի մանր կտորտանքով, Կառքի ամբողջ ետեւի մասը ոչնչացել էր, մնացել էր միայն առաջին մասը, որ վիրաւորուած ձիերը փախցրին տարան կայարանի ուղղութիւնով: Ծանր վիրաւորուած կառապանը ընկնելով իր նստելու տեղից՝ խճճուեց սանձերի մէջ և մի քանի քայլ քարշ ածուեց, մինչև որ ձիերին կանգնեցրին: Կառապանին տարան վարչաւեան կայարանի մօտի պարտէզը, ուր նա շուտով մեռաւ: Մարդասպանն իսկոյն ձերբակալուեց անցորդներէից մէկի ցուցումով և խոստովանեց իր ոճիրը, բայց որովհետեւ վիրաւորուած էր, դրա համար ուղարկեցին նրան Ալեքսանդրեան հիւանդանոցը՝ բանւորների համար: Այնտեղ քննութեան ժամանակ երևաց, որ վիրաւորուած են նրա երեսը, ոտները, և ուռմբի կտորները պատռել են նրա փորի ներքին մասերը և աղիքները: Ոճրագործը ոչինչ չէր ասում, միայն հեծկտում էր: Կէսօրից յետոյ ժամը 3-ին սկսեցին ուռմբի կտորտանքը հանել: Պայթիւնը միայն մինիստրին ու նրա կառապանին չսպանեց, սաստիկ վնասուեց նաև կառքի ետեւից պատահաբար գնացող Սեմեօնովսկի գնդի գվարդիական կապիտան Յվեցինսկին: Ռուսների կտորտանքը նրա գանգին երկու բարդ վէրք է հասցրել: Վիրաւորը մինչև Ալեքսանդրեան հիւանդանոց ճանապարհի կէսը ոտով եկաւ, յետոյ՝ կառքով հիւանդանոց գալով՝ դեռ էլի պատմում էր դէպքի մասին, բայց շուտով սկսեց կորցնել գիտակցութիւնը. ստիպուած եղան երկու տեղ նրա գանգը տրեպանացիայի ենթարկել: Նրա դրութիւնը ծանր է: Շուտով նոյն հիւանդանոցը բերին մի գիւղացու իր կնոջ և երեխայի հետ: Պետերբուրգ ժամանելով՝ նրանք կայարանից ոտով էին գնում և պայթիւնի բոլէին մինիստրի կառքի մօտն էին: Գիւղացին վայր է ընկել և մի քիչ քերծուածք ստացել. նրա կնոջ սրունքը ջախջախուել է, իսկ երեխայի երեսն է մի քիչ քերծուել: Հանգուցեալ մինիստրի դիակը «Արագ օգնութեան» կառքով իր քնակարանը տարուեց: Վարչաւեան կայարանում ժամը 10¹/₂-ին ժողովուրդի նախաձեռնութեամբ հոգեհանգիստ կատարուեց:

Մինիստրի ընտանիքը հէնց նախընթաց օրը մեկնել էր արտասահմանս:—«Վարչաւա» հիւրանոցի ծառաներն ասում են, թէ ոճրագործն առաւօտեան եկաւ հիւրանոց, պահանջեց թէյ և օղի: Յանկարծ նա վեր թռաւ տեղիցը և վազեց դէպի դուռը: Հաղիւ մի քանի ակնթարթ անցած՝ լսուեց որոտը: Մարդասպանի գրպանում գտնուել է 6-հարուածեան մի ատրճանակ: Ոճրագործն արտաքինով 25—27 տարեկան է երևում, շիկադէմ է և բարձրահասակ:—Լուրջ վէրքեր է ստացել ոստիկանութեան մի գործակալ: Յվէցինսկու մասին արդէն ասացինք: Պատահաբար այդ տեղով անցնող պետական կոնտրոլի աստիճանաւոր Իվ. Իվ. Լաւրենտիւկը աննշան վէրք ստացաւ գլխից: Կան և ուրիշ քիչ կամ շատ նշանաւոր վէրքեր ստացողներ: Ընդհանուր թիւն է 18 հոգի վիրաւոր: